

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

«Положення про робочу програму навчальної дисципліни»

СУ СМЯ НУБіП України
7.5-072-05

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра ___ міжнародних відносин і суспільних наук _____

ЗАТВЕРДЖЕНО

Факультет (ННІ) ___ Гуманітарно-педагогічний _____
(назва)

“_19_” червня _____ 2026_р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Регіоналістика та етнодемографічні процеси в регіонах світу

Галузь знань _____ 29 «Міжнародні відносини» _____

Спеціальність ___ 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітня програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Факультет (ННІ) _____ Гуманітарно-педагогічний _____

Розробник: кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук Олена КРОПИВКО

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни Регіони сьогодні є головними суб'єктами не лише внутрішньої політики, а й міжнародної співпраці. Процеси глобалізації посилили роль регіональних факторів у суспільному розвитку. Грунтовні знання основних питань курсу дозволять характеризувати особливості інтеграційних процесів у регіонах світу; виявляти вплив розвитку внутрішньодержавних регіонів на загальний рівень розвитку держав світу; визначати міжрегіональні диспропорції в державах світу, оптимальні напрями подолання міжрегіональних диспропорцій, специфіку сучасної етнодемографії в її регіональній багатоаспектності. Метою курсу «Регіоналістика. Етнодемографічні процеси в регіонах світу» є оволодіння аналітичними навичками дослідження регіонів, вивчення тенденцій регіонального розвитку, теорії етнодемографії та процеси формування етносів. Навчальний курс містить 120 годин (4 кредити ECTS). Дисципліна поділена на два змістові модуль. Перший — «Регіон в системі міжнародних відносин. Регіональна політика». Другий модуль — «Світові етнодемографічні процеси в сучасних умовах». Ефективному вивченню навчального курсу сприяють не лише аудиторні заняття, а й значною мірою самостійна робота студентів. Необхідна постійна систематична робота з різноманітними джерелами країнознавчої інформації: енциклопедіями, довідниками, статистичними довідниками, науковими монографіями та статтями, науковопопулярною літературою тощо.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	3	
Семестр	6	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	30 год.	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	60 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: оволодіння аналітичними навичками дослідження регіону, формування уявлення про тенденції та напрямки регіонального розвитку та регіональної політики, систематизація й узагальнення теорій, закономірностей, головних категорій етнодемографії, процесів формування етносоціальних спільнот, сучасного стану демографічних процесів у світі; ознайомлення з методологічною основою наукових етнодемографічних досліджень.

Перелік освітніх компонент, які передують вивченню навчальної дисципліни Країнознавство, Міжнародні відносини та світова політика, Соціологія.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК9. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел інформації.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організацій міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема, політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК 3. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави.

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті та місце в них України.

СК 9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних задач і проблем.

СК12. Здатність до здійснення комунікацій та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).

СК13. Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

Програмні результати навчання (ПРН): ПН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

ПН06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

ПН08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

ПН09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій, із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

ПН11. Здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні звіти.

ПН13. Вести фахову дискусію із проблем міжнародних відносин, міжнародних комунікацій, регіональних студій, зовнішньої політичної діяльності, аргументувати свою позицію, поважати опонентів і їхню точку зору.

ПН15. Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

ПН16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

ПН 17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових	Кількість годин
-----------------	-----------------

модулів і тем	денна форма							заочна форма					
	тижні	усьог о	у тому числі					усього	у тому числі				
			л	п	ла б	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1. РЕГІОН В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА													
Тема 1. <i>Регіоналістика як наука і навчальна дисципліна. Мета, завдання, основний категоріальний апарат</i>	1	8	2	2			2						
Тема 2. <i>Регіон у системі міжнародних відносин</i>	2	8	2	2			4						
Тема 3. <i>Глобалізація і регіоналізація</i>	3	8	2	2			4						
Тема 4. <i>Закономірності, принципи і фактори регіонального розвитку</i>	4	8	2	2			4						
Тема 5. <i>Теоретичні основи регіональної політики</i>	5	8	2	2			4						
Тема 6. <i>Регіональна політика в розвинутих країнах світу</i>	6	7	2	2			6						
Тема 7. <i>Регіональна політика в постсоціалістичних країнах та країнах, що розвиваються</i>	7	7	2	2			4						
Тема 8. <i>Регіональна політика в Україні і проблеми розвитку її регіонів</i>	8	8	2	2			2						
Разом за модулем 1		62	16	16			30						
Модуль 2. СВІТОВІ ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ													
Тема 1. <i>Етнодемографія як наука.</i>	9	8	2	2			4						
Тема 2. <i>Становлення і розвиток етнодемографічних знань в Україні в XVIII – XX ст.</i>	10	8	2	2			4						
Тема 3. <i>Основні категорії, методи та джерела етнодемографії</i>	11	8	2	2			4						
Тема 4. <i>Етноси і процеси етнічного відтворення</i>	12	8	2	2			4						
Тема 5. <i>Етнодемографічні процеси в сучасній Європі</i>	13	8	2	2			6						

Тема 6. <i>Етнодемографічні процеси в Америці та Африці</i>	14	8	2	2			4						
Тема 7. <i>Етнодемографічні процеси в Азії, Австралії та Океанії</i>	15	8	2	2			4						
Разом за модулем 2	58		14	14			30						
Усього годин	120		30	30			60						
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в навчальному плані)													
Усього годин	120		30	30			60						

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Регіоналістика як наука і навчальна дисципліна. Мета, завдання, основний категоріальний апарат	2
2.	Регіон у системі міжнародних відносин	2
3.	Глобалізація і регіоналізація	2
4.	Закономірності, принципи і фактори регіонального розвитку	2
5.	Теоретичні основи регіональної політики	2
6.	Регіональна політика в розвинутих країнах світу	2
7.	Регіональна політика в постсоціалістичних країнах та країнах, що розвиваються	2
8.	Регіональна політика в Україні і проблеми розвитку її регіонів	2
9.	Етнодемографія як наука.	2
10.	Становлення і розвиток етнодемографічних знань в Україні у XVIII – XX ст	2
11.	Основні категорії, методи та джерела етнодемографії	2
12.	Етноси і процеси етнічного відтворення	2
13.	Етнодемографічні процеси в сучасній Європі	2
14.	Етнодемографічні процеси в Америці та Африці	2
15.	Етнодемографічні процеси в Азії, Австралії та Океанії	2

4. Теми лабораторних (практичних, семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Регіоналістика як наука і навчальна дисципліна. Мета, завдання, основний категоріальний апарат	2

2.	Регіон у системі міжнародних відносин	2
3.	Процеси європейської інтеграції та регіоналізації	2
4.	Закономірності, принципи і фактори регіонального розвитку	2
5.	Теоретичні основи регіональної політики	2
6.	Особливості регіональної політики в країнах світу	2
7.	Регіональна політика в постсоціалістичних країнах та країнах, що розвиваються	2
8.	Регіональна політика в Україні та сучасні проблеми розвитку українських регіонів	2
9.	Етнодемографія як наука та навчальна дисципліна	2
10.	Історія становлення і розвитку етнодемографічних знань в Україні	2
11.	Категорії, методи і джерела етнодемографії	2
12.	Процеси етнічного відтворення	2
13.	Етнодемографічні процеси в країнах Європи	2
14.	Етнодемографічні процеси в Америці і Африці, Азії, Австралії та Океанії	2
15.	Сучасні тенденції демографічного розвитку	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Регіоналістика як наука і навчальна дисципліна. Мета, завдання, основний категоріальний апарат	2
2.	Азіатсько-Тихоокеанський регіон у системі міжнародних відносин.	4
3.	Глобалізація vs регіоналізація: основні тенденції світової політики	4
4.	Динаміка регіонального розвитку: концентрація чи деконцентрація. Міжнародна діяльність регіонів.	4
5.	Зарубіжний досвід формування й здійснення регіональної політики	4
6.	Регіональна політика в США, найбільш розвинутих країнах ЄС: Німеччини, Великобританії, Франції, Італії, Іспанії, країнах Бенілюксу та скандинавських країнах. Специфіка і основні принципи регіональної політики в Японії, Канаді, Австралії, ПАР	6
7.	Особливості, специфіка, основні принципи і напрями регіональної політики країн Центральної, Центрально-Східної Європи, Китаю	4
8.	«Єврорегіони» України як інструмент європейської інтеграції та міжрегіональної співпраці.	2
9.	Проблема визначення етнічної ідентичності. Демографічний перехід в країнах світу	4
10	Перші європейські переписи населення та їх значення до початку XIX ст	4
11	Джерела етнодемографічної інформації та її класифікація	4

12	Вплив міграційних процесів на етнодемографічну ситуацію в країнах ЄС.	4
13	Сучасна етнодемографічна ситуація в країнах Європи.	6
14	Сучасна етнодемографічна ситуація в США та Канаді. Сепаратизм, трайбалізм та расова сегрегація в країнах Африки.	4
15	Особливості динаміки чисельності населення та етнічна мозаїчність країн Азії. Особливості етнічного та мовного складу населення країн Океанії	4
	Разом	60

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:
(*вибрати необхідне чи доповнити*)

- усне або письмове опитування;
- тестування;
- захист практичних робіт;
- пірінгове оцінювання;
- захист рефератів.

7. Методи навчання (вибрати необхідне чи доповнити):

- проблемне навчання;
- кейс-метод;
- проєктне навчання;
- навчання через дослідження;
- навчальні дискусії та дебати;
- командна робота.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. РЕГІОН В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА		
<i>Тема 1. Регіоналістика як наука і навчальна дисципліна. Мета, завдання, основний категоріальний апарат</i>		
		-
Практична робота 1. Методологічна та понятійна база проблематики сучасної регіоналістики	RH01, RH08, RH09: оперувати основними термінами і поняттями; виокремлювати структуру і опорні елементи комплексних регіонознавчих характеристик	10
Тема 2. Регіон у системі міжнародних відносин		
Практична робота 2. Регіон у системі міжнародних відносин	RH06, RH08, RH09: розуміти співвідношення понять «регіон» і	10

	«міжнародно-політичний регіон», класифікацію регіонів, виокремлювати міжнародно-політичні регіони на макрорегіональному і субрегіональному рівнях	
Тема 3. Глобалізація і регіоналізація		
Практична робота 3. Процеси європейської інтеграції та регіоналізації	РН01, РН11: розуміти етапи західноєвропейської інтеграції, сучасну регіональну підсистему міжнародних відносин в Європі	10
Практична робота 4. Регіоналізм на Близькому і Середньому Сході, Африці та Америці	РН01, РН011: розуміти особливості політичної регіоналізації на Близькому і Середньому Сході, Африці, в Латинській та Північній Америці	10
Тема 3. Регіональна політика в країнах світу		
Практична робота 5. Особливості регіональної політики в країнах світу	РН01, РН06, РН08: розуміти основні теоретичні аспекти, специфіку регіонального розвитку і регіональної політики країн світу	10
Практична робота 6. Особливості регіональної політики в ЄС	РН01, РН06, РН08: розуміти особливості сучасного етапу розвитку регіональної політики Європейського Союзу	10
Тема 4. Регіональна політика в Україні		
Практична робота 7. Регіональна політика в Україні та сучасні проблеми розвитку українських регіонів	РН01, РН15, РН16: оперувати основними термінами і поняттями, виокремлювати сучасні моделі суспільно-економічної макрорегіоналізації України, регіональні програми, механізми реалізації регіональної політики	10
Самостійна робота 1. Регіональна політика в країнах світу і в Україні	РН08, РН09, РН17: порівняти регіональну політику однієї з країн світу і України	10
Модульна контрольна робота 1.		20
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. СВІТОВІ ЕТНОДЕМОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ		
Тема 1. Наукові основи етнодемографічних досліджень		
Практична робота 1. Етнодемографія як наука та навчальна дисципліна	РН01: оперувати основними термінами і поняттями; розуміти зв'язок етнодемографічної науки з етнографією, демографією, етногеографією, етнічною соціологією, етнічною психологією, етнічною екологією, антропологією, народною медициною	10
Тема 2. Становлення і розвиток етнодемографічних знань в Україні у XVIII – XX ст		
Практична робота 2. Історія становлення і розвитку	РН01, РН08, РН13: мати структуроване уявлення щодо	10

етнодемографічних знань в Україні	джерел з демографічної історії Правобережної України XVI – початку XVII ст. та досліджень в галузі етнології і демографії українськими вченими	
Тема 3. Основні категорії, методи та джерела етнодемографії		
Практична робота 3. Категорії, методи та джерела етнодемографії	РН06, РН08, РН13: розуміти етапи західноєвропейської інтеграції, сучасну регіональну підсистему міжнародних відносин в Європі	10
Тема 4. Етноси і процеси етнічного відтворення		
Практична робота 4. Процеси етнічного відтворення	РН08, РН11, РН13: оперувати основними термінами і поняттями; мати структуроване уявлення про: смертність, етнічні аспекти та чинники смертності, проблеми вивчення смертності, біологічні та географічні чинники смертності, соціальні та етнічні аспекти хвороб в регіонах світу	10
Тема 5. Етнодемографічні процеси в регіонах світу		
Практична робота 5. Етнодемографічні процеси в країнах ЄС.	РН08, РН11, РН13: мати структуроване уявлення щодо основних демографічних процесів в європейських країнах та їх впливу на зміну етнічної структури населення в європейських країнах	10
Практична робота 6. Етнодемографічні процеси в Америці, Африці, Азії, Австралії та Океанії	РН08, РН11, РН13: мати структуроване уявлення щодо основних демографічних процесів та їх впливу на зміну етнічної структури населення в країнах Північної, Південної Америки та Африки, Азії, Австралії та Океанії	10
Практична робота 7. Сучасні тенденції демографічного розвитку	РН06, РН08, РН17: мати структуроване уявлення щодо сучасних тенденцій демографічного розвитку в країнах і регіонах світу	10
Самостійна робота 1. Етнодемографічні процеси в регіонах світу	РН08, РН09, РН17: проаналізувати етнодемографічні процеси в одній із країн світу	10
Модульна контрольна робота 2.		20
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$	
Екзамен	30	
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перекладання	роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перекладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни “Регіоналістика та етнодемографічні процеси в регіонах світу” <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3048>;
- конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- Кропивко О.М. Методичні рекомендації з дисципліни “Регіоналістика. Етнодемографічні процеси в регіонах світу» (для студентів ОС «Бакалавр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»). Методичні рекомендації. К.: Редакційно-виданичий відділ НУБіП України, 2025, 62 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Eurostat Report: Demographic Challenges in CEE Countries 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2024>
2. Eurostat. Статистика щодо країн ЄС (Балтійські держави, демографічні тренди, міграція, вікова структура). <https://ec.europa.eu/eurostat/>
3. Fleeing extreme violence in Central America. URL: <https://www.msf.org/central-american-migration-depth>
4. <https://decentralization.ua/donors>

5. Official and Spoken Languages of the Countries of the Americas and the Caribbean. URL:
https://www.nationsonline.org/oneworld/american_languages.htm
6. Population in European Neighbourhood East countries: Statistics Explained / Eurostat. 2025. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_in_European_Neighbourhood_East_countries
7. World Population Prospects .Джерело даних про чисельність населення, народжуваність, смертність і старіння населення у світі.
<https://population.un.org/wpp/>
8. World Bank. База даних World Development Indicators — демографічні та соціально-економічні показники (міграція, урбанізація, рівень життя).
<https://data.worldbank.org/>
9. www.ukrstat.gov.ua – сайт Державної служби статистики України
10. Біленко О. В., Горбань С. Ф. Демографічна ситуація в Україні: сучасний стан та основні проблеми // Ефективна економіка. — 2022. — №1. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9887>
11. середовища: концепти та тенденції / Я. Верменич // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2023. - Вип. 32. - С. 45. - Режим доступу: http://resource.history.org.ua/publ/Mzu_2023_32_4
12. Гудзеляк І. Демографічний розвиток країн Північної Європи: актуальні тренди для українського досвіду. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Геологія. Географія. Екологія»*, 2024. Вип. 61. С. 166-179. URL: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2024-61-14>
13. Жубер П. Процеси підготовки до вступу в ЄС у контексті децентралізації, регіональної політики та координації структурних інструментів. Приклад Польщі. — Програма U-LEAD з Європою, Київ, 2023. URL: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/d2ff48559d505b566f8ac36f9e82674c.pdf>
14. Захарова О.В. Участь України в функціонуванні Єврорегіонів //Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. 2022. – Випуск 64. С.62-74. <https://ven.chdtu.edu.ua/article/view/255966>
15. Івашук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник. - Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204с. <https://dspace.wunu.edu.ua/items/242da4af-8d11-4846-899b-46e6bd3c2e7d>
16. Ключові цифри ЄС у світі – випуск 2023 року
<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-key-figures/w/ks-ex-23-001>
17. Маковський С.О. Регіональна політика і транскордонне співробітництво в

- ЄС: конспект лекцій. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, НН Інститут міжнародних відносин, Центр досконалості Жана Моне, 2022, 81 с.
18. Михайлова О.Б. Концепт “регіон” у контексті трансформації сучасної системи міжнародних відносин - Режим доступу: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/465276.pdf>
19. Населення Північної Європи. *Worldometer*. URL: <https://www.worldometers.info/uk/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83/%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%96%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0/>
20. Регіональна політика в країнах Вишеградської групи (Regional Policy in the Visegrad Countries). <https://www.visegradgroup.eu/documents/official-statements>
21. Які уроки можна винести з досвіду Польщі щодо побудови ефективної регіональної політики. — U-LEAD з Європою, 2023. URL: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/02e2c855efc5b5ae01b89a658d6ea5be.pdf>